

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՒՄ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՕԹՆԵՒՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻՒՄ ՈՒՐԲԱԹ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1856

ԹԻՒ 529

ԶՄԻՌՆԻՒՄ, 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

Նաբոլիի տէրութեան խնդիրը միևնոյն ծանր ու վտանգաւոր հարցութեան մէջ կը դնուի: Լատինացի կառավարութեան միջնորդութիւնը դրեթէ ամենին ներգործութիւն մը չըրաւ վեհափառ Ֆերդինանտոս Թագաւորին վրայ: Եւ իրեն թէ յամառեալ կը մնայ միշտ իւր քաղաքական ընթացքին վրայ: Ի վերայ այս ամենայնի միտքերը խիստ գրգռեալ են Իտալիայ մէջ և մանաւանդ Նաբոլիի վեհափառ մէջ: Ուստի կը վախճուի որ յանկարծ ապստամբութիւն մը և խռովութիւն մը չծագի: Լատինացի կառավարութիւնը ծանուցած է Նաբոլիի Թագաւորին, կըսէ Նաբոլիի Բարոն Լաբիոյ, թէ ի դիպուածի ապստամբութեան մը Լատինացիները չեն զոտ իտալիայ նահանգացի մէջ, աւստրիական կառավարութիւնը հոգ մը չունի ընելու քանակ լոյս պարտեան: Եւ նեղակող մէջ իւր ունեցած վնասարական գործութիւնը բաւական է նոյն երկրին անդորրութիւնը հաստատուն պահելու:

Յիշեալ լրագիրը հետեւեալ տեղեկութիւնները ևս կու տայ Նաբոլիի գործոց վրայ: Եւ իր երկրորդ պատասխանին մէջ, Նաբոլիի Թագաւորը աւելի խաղաղասիրութիւն կը ցուցնէ և կը ծանաթէ իրաւունքը զոր ունին Լատինեան տէրութիւնները իրեն խառն տարու: Եւ ասկայն ազատ է կըսէ մտիկ ընելու նոյն խառնները, կամ մտիկ չընելու: Եւ յապտասխանը ամառը սկիզբը յուզարկուած և խորհրդաբար հաղորդուած պիտի ըլլայ Փարիզի և Լոնտոնի դահլճաց:

Սակայն յայտնի է որ Նիզիան և Վաղիան կատարելապէս գոհ պիտի չըլլան յիշեալ պատասխանէն և կըսուի թէ միտք ունին երկուքը Նաբոլիի թագաւորին, (ոմէք կը հաստատեն թէ արդէն յուզարկեցաւ այս Թագաւորը), որուն մէջ հետեւեալ չորս խնդիրները կընեն. նախ՝ կը պահանջեն որ ոստիկանութեան (բողիցի) ըստ կամի ինքնառութիւնը ջնջուի: Եւ նմանապէս ոստիկանութիւնը չընայ ըստ հաճոյցի իւրաց պատժել: Երկրորդ՝ կը պահանջեն որ քաղաքական կառավարութեան մէջ բարեկարգութիւններ ըլլան: Երրորդ՝ գրամատիկներ հաստատուին վաճառականութիւնը և արուեստները ծաղիկեցնելու համար: Զորրորդ՝ պահի խաղաղացի և արտաքին թշուառութիւն չնորհուի իրենց հայրենիքը մոռնելու և իրենց վաղեմի քաղաքական պաշտօնները ի գործ դնելու: Հաղանդութեան Թագաւորը մը ստորագրելով:

Յիշեալ քաղաքական թղթին մէջ զորաւոր կերպով այս պահանջանք պատճառները նշանակուած են, և զորոցում է թէ իւրաքանչիւր կառավարութեան գլխիցի վեհափառութիւնը չարիւստութեամբ և ուրիշ Թագաւորաց հաւատարմեցեալութեամբ է:

Նիզիայի թագաւորը իւր թուոյն մէջ որ ի 1-13 ամսոյ, կըսէ թէ, Նաբոլիի Թագաւորը թէ և ետ առաւ ու փոխեց իւր անպատկառ խաղաղ զորս առջի բերանը զուցած էր Վաղիայի և Նիզիայի տէրութեանց, սակայն չստացաւ իւր քաղաքական ընթացքը փոխելու: Եւ Վաղիան և Նիզիան Նաբոլիի կառավարութեան նամակին պատասխանելով, ապացուցին թէ անմիջապէս հարկաւոր է Նաբոլիի Թագաւորին որ արգարութեան և մարդկութեան սկզբանց աւելի համեմատ քաղաքական կառավարել իւր ժողովուրդը: Եւ թէ հաճոյական պատասխան մը վեհափառութեամբ:

Եւ Վաղիան և Նիզիան Նաբոլիի կառավարութեան նամակին պատասխանելով, ապացուցին թէ անմիջապէս հարկաւոր է Նաբոլիի Թագաւորին որ արգարութեան և մարդկութեան սկզբանց աւելի համեմատ քաղաքական կառավարել իւր ժողովուրդը: Եւ թէ հաճոյական պատասխան մը վեհափառութեամբ:

չորս ի ըստ 'այսմ' մասին, առաջին գործը զոր պիտի ընեն դաշնակցները, կըսէ յիշեալ լրագիրը. պիտի ըլլայ քաղաքական յարաբերութեան քաղաքական և Նաբոլիի գեաւորացի ծամբայ տրուելը: Եւ այս գիտեալով մէջ ըստ բաւականին նաեւ գործութիւն պիտի յուզարկուի Նաբոլիի և Սիկիլիայի ծովեզերքը գաղղիացի և անգղիացի բնակիչները պաշտպանելու համար: Եւ այս օրինակ է առաջիմ Նաբոլիի գործոց վիճակը: Եւ Ֆերդինանտոս Թագաւորը վնասուած վնաս պատրաստութիւններ կընէ ինքը. զինքը և իւր երկիրը պաշտպանելու համար, եւ թէ զրոյն յարձակում մը ըլլայ իրեն դէմ:

Յայտնի է որ Նաբոլիի նահանգին կառավարութիւնը ինք ամիսի չափ Ռուսաց զինուորական հայկազուն Ռիս Մեքիգոֆի գնդապետին ձեռքը մնայ, որ խիստ մարդասիրութեամբ վարուելով բոլոր բնակչաց հետ, յետագայ չնորհաւորութեան երկու նամակները ընդունելու է: Նաբոլի քաղաքական ժողովին և Նաբոլիի բնակիչներէն մէկը իմացիլ փախչելու:

Հաւաստի այս նամակները, զորս Նիզիայի Ռիս Մեքիգոֆի կը հրատարակէ:

Զոր Նաբոլիի Վեհափառ տեղապետը մատուցին Լորիս Մեքիգոֆի գնդապետին, որ նոյն նահանգին կառավարելու է:

Ռիս Մեքիգոֆի գնդապետը Նաբոլիի նահանգին կառավարելու սահմաններով Ռուսաց կառավարութեան, այս պաշտօնը իւր վրայ առնելու է: Եւ ամեն կարելի խնամատարութիւնը ի գործ դրաւ նահանգին կարօտութեանցը համար: Եւ մենեւ թող չտուաւ որ հարստահարութիւն ընեն և սիրով ընդունեցաւ ամեն խնդիրները զորս ներկայացուցին Նաբոլիի Վեհափառութեան:

Ըստ կոնգրակին վկայութեան, թէ որ ասանկ է, հարկաւ իրենց հակառակը գործելու պարտաւորեալ են:

Բայց պիտոյ ընեն որ, մենք ինչ որ ընենք, մեզի ներքին է. զի հոսմական սուրբ հաւատքը ունինք, ու ըսածին ալ գործելով կատարեն: Հապա ուր կը մնայ Նաբոլիի վեհափառ որ կըսէ "առանց գործոց հաւատք մեռեալ է": Զգե՛նք ասանկ խնդիրները, որ մեր նիւթէն գուրս է:

Եւ զի կուգայ որ ասանկ չեն մեզ վնասողը, այսպիսի ազգագու ջանքերը մեզ չեն օգտակար դնելու: (Կոնգրակին վկայութեամբ) հապա կընայ ըլլալ որ ասանկ աս բարի օրինակէն շարժեալ, հոսմական Հայոց ազգին լուսաւորեալ մասը անոնց հետեւելով, իրենք ալ սկսին ազգին մէջ աս ջանքերը ի գործ դնելու, ու ան ժամանակը աս կոնգրակին տիրած գիտաւորութիւնները ի յօդս ցնդելու:

Հայ աս բանին համար է որ, ամեն տարի, ամեն ամիս, ու ամեն օր կոնգրակներ նամակներ յայտարարութիւններ կը ըլլեն, (այսինքն) Հայք հերետիկոս են, մոլորեալ են, չարափառ են, և ոչին ըսելով, ու երկու կողմը ատելութեամբ զիրար անցունելով, անոնց հետ ունեցած արտաքին հաղորդակցութիւնն ալ կտրէ:

Այս է եղեր իրեն հոգեւորական պարտքը, որն որ ուրիշ հովիւներու ալ կը հաղորդէ:

Կըսուի նաեւ աս "քաջ" հովիւն, աս կերպ պարտաւորութեանցը վրայ:

Հիմա գտնանք ուղղակի ձեզի, ով գերապաշտիւ Տէր, և միանգամահարցունելու ձեզի թէ, ասանկ կը ընենք աղատութեան ժամանակ, ոգիները հանդարտ, ազգային խռովութիւնը դադարած բարի օրինակներով լցեալ, սէր և խաղաղութիւն:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ի ՎԵՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱՆՔ

ՀԱՆԳՈՒՏԵԱԼ ՊՕՂՈՍ-ՊԵՅ ՏԻՒԶԵԱՆ

Բեզէն, Լատինացի Պարնասեան, Զօն դայի անգլի ընծաւես, Թէ իմ կացեալ թեւադիր, Պերճ դայի գլուխ պատկեն:

Վարդը են նմա մեծութիւն, Վեհաճնութիւն, սէր ազգին, Եւ երախտիք նաւթեալ ձրի Հայկազունք գրուին:

Ճեւ Վիցադանց և համարող Վրեւին նաղելի՛ ակն անգլին, Ու՛մ տան երկինք, արփին լոյս, Ի՛ ու՛մ սէր ժպտի խնդապին:

Նիտի բարիք ծաւալին, Եւ նիւթեց գան ի ծոց, Եւ որ մատչիմ գովաբան Լեզուաւս՝ սրտիւս ջերմ ի բոց:

Սլաք անթաւամա քեզ, այլ Տէր: Հաճեաց բարտայս ի այս բնդհիւս, Օ՛ր արդ ժախմ հէգ Սուսայս Վեհ Պողոսիգ ձօնել Տիւղ:

Ինչպիսի՛ս Պարնասէն:

(1) Նաբոլիի քաղաքական թղթին մէջ զորաւոր կերպով այս պահանջանք պատճառները նշանակուած են, և զորոցում է թէ իւրաքանչիւր կառավարութեան գլխիցի վեհափառութիւնը չարիւստութեամբ և ուրիշ Թագաւորաց հաւատարմեցեալութեամբ է:

ՅԵՏՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպիսի՛ս ինչպիսի՛ս որ հարաբարկեցաւ հոսմական Հայոց Ինչպիսի՛ս Դէ 1856 յիշեալ յայտարարութիւնը:

Ուստի ազգի մը քննենք ու նայինք թէ այս անձինքը մեզի ինչ վնաս առած ունին, և ինչ զգուշութիւն ընելու հարկաւորութիւն կայ: Թէ որ կուտայաւ, հեթանոս, հերետիկոս, և կամ բողոքական եղեր են նէ. Թող իրենք իրենց հոգեւոյ փրկութիւններն մոմտան, և կարող են մոռնելու: (Եւ ինչ զի) Վիտիս և զՎարդապետ:

Մենք ազգի գիտելու և կընդունելու որ վերջին յամառեալ մտաւոր որ ըլլան, թէ յերկինք և թէ ի յերկին կապեալ և գաւազարտեալ են: Եւ որ համար անոնք մեզ չեն կրնար վնասել չնորհիւն Ստուծոյ:

Բայց չէ, աս գաւազարտելու կընդունելուն մեկուն, և ոչ մեկուն հետեւած չեն, հապա ուր է: Եւ զի միտ գրէք: Վերջին յամառեալ կոնգրակին հրատարակելն, ու անոր տրամեականներուն կողմէն հերետիկոս կուտած (ընդգէմ Հոսմաց եկեղեցւոյն, և ընդհանուր սուրբ ժողովոյ կարծեացը և վճռոց), Հայոց եկեղեցւոյն գաղտնի, սէր և խաղաղութիւն քարոզելու: Ընդհանուր ազգին յամառեալութեան արգելքները անհետ ընելու, ազգը գաւազարտելու թեան և քաղաքակրթութեան ծամբան տրուելուն, վերջապէս ազգը ամեն կերպ կատարելութեանց լուսով փայլեցնելու համար կախաւոր են իւր: Եւ ծամբաններն է արգելք մեզի վնաս հասցունողը, ու հարկաւորութեան անձանց վախը:

(1) Տես լրագրոյ նախնիաց թիւ:

Մեր ազգային սովորութեանցը և շէրահա-
թին կանոնացը համեմատ ամեն դատերը և բո-
ղոքները մէջիւսին կը յուզարկէր որ այն տեղ
քննուին և դատուին իւր: անձնական վերակա-
ցութեամբը և ի ներկայութեան խառն յին:
Աւստի ի վկայութիւն անասման երախտագի-
տութեան զոր կարսի նահանգին բոլոր բնակիչ-
ները ունին վասն բարեխնամ կառավարութեան
Լորիս Սեւիզովի գնդապետին, առաջնկայ պաշ-
տօնական վկայագիրը գրեցինք և ստորագրեցինք:
Կարս, 3 Օկտեմբեր 1272, (23 Յունիս 1856):
(Ստորագրեալ) Լեւոն Եփէնի, Խաչի Եփէնի,
Կարսի Մեծիկի, Լալայի Եփէնի, Սահակի Եփէնի,
Գառնիկի Եփէնի, Սահակի Եփէնի, Տորոսի Ե-
փէնի, Վահագնի, Նիկիտի Եփէնի և Լեւո-
նի Սահակի Եփէնի, անդամք Մեծիկի:

Թարգմանութիւն պաշտօնական նամակին:
Չոր Եւստուրպի զօրաց բռնակին միւշի Խոմայի վաշտն մասոյց
Լորիս Սեւիզովի գնդապետին որ Կարսի նահանգին նախորդ կա-
ռավարին էր:

Բարձրապատիւ տէր և ազնիւ բարեկամ.
Կարս քաղաքը հասած օրն՝ այս երկրին բնա-
կիչները իրենց երախտագիտական զգացմունքը
և շնորհակալութիւնը յայտնեցին ինձ ձեր մար-
դասիրական խնամքը համար զորս ունեցաք ա-
նոնց վրայ յիշեալ նահանգին կառավարութիւնը
ձեր ձեռքը եղած ժամանակը:

Այս դէպքը ապացոյց մըն է ձեր բարեգութե-
ղացմանց և միանգամայն կը յայտնէ թէ կա-
տարեւապէս և ըստ ամենայն մասին կը ծանոթե-
ձեր պարտաւորութիւնները: Այլ կը պատմուած
գործոյն ճշդութիւնը անձամբ իմանալով այս
տեղ հասնելուս, կը փութամ իմ մտերիմ երօրի-
տագիտութիւն և իմ կատարեալ գոհունակութիւն
յայտնել ձեզ, ապահովեցնել զձեզ թէ իմ
մեծ համարումս և բարեկամութիւնս զոր ունէի
ձեր վստահութեանը վրայ յառաջմանէ, կրկնա-
պատկուեցան յայտն հետէ:

Կարս, 7 Օկտեմբեր 1272, (27 Յունիս 1856):
(Վերապատիւ ստորագրեալ է Նախորդի բա-
նակին միւշի Խոմայի վաշտային ձեռքը և անոր
կնքովը կնքեալ է):

Յայտնի է որ Պանս օրհման անուամբ դրամանոց
մը հաստատուեցաւ մօտերս ի Ռոմոն և ի Կոս-
տանդնուպօլիս, որուն դրամագրութիւնը առայժմ
500,000 լիւա սթէրլին է, և հրաման ունի մինչև
2 միլիոն լիւա սթէրլին հասցնել:

Քարոզելու տեղ, պէտք էր արդեօք անանկ
գրուած մը հրապարակաւ եկեղեցիներուն մէջ
կարդացնելու, թէ և բարի գիտաւորութիւնը ըլլայ:
Հարկը տարիներէ հետէ քարոզութիւններդ,
և վեճերնդ առ նիւթի վրայ չէր մի (այսինքն)
Հայք հեղեփկոս են, եկեղեցիներնուն երթա-
լու հրման չկայ, անոնց հետ ի հոգեւոր հաղոր-
դակցութիւն ընել արգելեալ է: Եւ այս քանի
բիւր անգամ է որ նորէն կը լրկենք, որ պատճառ
կրկնաբար հանդարտ միտքերը արթնցունելու ու-
խառնութիւն է: Սոցցաբ ուրեմն եղած սոսկալի կը
բօնական կուլաները, սարսափելի աղբային հա-
լածանքները, կերպ կերպ զարհուրելի հոգեւոյ
և մարմնոյ վնասները, ինչ շահեցոյք արդեօք:
Կրցաք Հայ մը հոռոմեական ընել, կամ անոնց
սիրտը վատարկել, ոչ, ոչ:

Դարձեալ, գուք բան մը իմացոք այն ալե-
կոծեալ ժամանակները, ձեր քթին կաթիլ մը
արիւն եկաւ արդեօք, որոնք որ ձեր ատելու-
թեանը ու փառասիրութեան զոհ եղած, ոմանք
գլխատուելով, ոմանք կախուելով, և բոլոր
ազգ մը բոլոր ստացուածքնին կորսնցուցած,
Լալայ լեռներուն մէջ տարիներով թափառական
պտտեցան, և այլն և այլն, որոնց շատը մեր օրե-
րուն հանդիպելով ակնատես եղանք, ուրեմն
հիմա ինչ աղբեցութիւն պիտի ունենայ ձեր
այս անհաւանոր հովուական կոնդակիդ:

Հարկաւ նոր ատելութիւն, նոր թշնամանք,
նոր խռովութիւն, նոր նախանձ, և այլն: (Հիւս-
շահը, ահա պտուղը:

Արդեօք Քրիստոս Տէրն մեր ան կերպով որ-
սաց Մաքեալները, Նոյնպէս Մաքեալները
ան ծամբով դարձուցին անհաւատները, մեր
առջեւ սուրբ Հայրապետները ան կանոններով

Այս գրամանոցը, որ բաժնորդութեամբ հիմ-
նեալ է Նիզիդի թագուհոյն հրովարտական
օգոստոսիա Սուլթանին կայսերական հաճու-
թիւնը ևս ստացած է, ու մետասան երեւելի
անձինքներէ բաղկացեալ ժողով մը պիտի կա-
ռավարուի ի Ռոմոն նախագահութեամբ միտար
Լէյքրո պաշտօնատարին, որ Նիզիդի բարա-
մէնթին անգամ է: Կոստանդնուպօլիս այս գրա-
մանոցին վերին կառավարութիւնը միտար Չէրլս
Իտ մեծարդոյ վաճառականին յանձնուած է, և
Իզմիր միտար Չ. Չ. Լաֆոնթէնին:

Հաւաստի Օսմանեան Գրամանոցին շրջաբե-
րականը, որ այս օրերս հրատարակեցաւ:

Յարգոյ պարոն,
Պատիւ կը համարիմք մեզ ծանուցանել ձեզ
թէ Օսմանեան Գրամանոցին գրասենեակները
բացուեցան Սեփիէ փողոցը թիւ 158:

Գրամանոցը պիտի խորհրդակցի յարգոյ վա-
ճառականաց և ուրիշ օրեկոյց անձանց հետ,
որոնք հարկաւորութիւն կուտենան անոր գրա-
մական գործակցութեանէն, զոր կարողութիւն
ունի մատուցանելու անոնց:

Յիշեալ գրամանոցը աւանդով (բէհիմով)
ստակ պիտի տայ, զանազան պարտաւորահա-
կաց պայմանաւորութեան տակ որ իջեցնելով ստակը
պիտի վճարէ, և գրամանոցի գուրս պիտի
հանէ, այլն իբրեւ գրամարդ վաճառականաց,
զիւրութիւններ պիտի մատուցանէ անոնց:
Այլ կը ջանայ ամեն գործողութիւնները պիտի կա-
տարէ որոնք կրնան ապահովեցնել և գիւրացնել
սոււտական գործերը:

Նոնք որ կը ցանկան աւելի յայտնի տեղեկու-
թիւններ և բացատրութիւններ ստանալ, կրնան
ամեն օր դիմել Գրամանոցին գրասենեակը, որ
բոց պիտի ըլլայ առաւօտեան 9 ժամէն մինչև
երեկոյեան 4 ժամը (ըստ Եւրոպացւոց):

Բնակարանը, Յարգոյ Պարոն, մեր կատարեալ
յարգանաց հաւատարմը:

Օ. միւռնիա, 10 սեպտեմբերի 1856:

Կառավարիչ, Չ. Չ. ԼԱՖՈՆՏԵՆ
Գործակալ, Ի. ՌԻՍԵՐԼԵՐ

— Մօտերս Լոմոնի մէջ ընդհանուր տեղե-
կագրութիւն մը հրատարակուեցաւ Սեփիէ թիւ
տանից Սիւպեալ թագաւորութեան 1855-ամին
եկամոյց և ծախուց վրայոք՝ որոյմէ հետեւեալ-
ները արժան կը համարին հաղորդել մեր յար-
գոյ ընթերցողաց:

Կը քարոզէին մօլորեալներուն, չէ, չէ, ոչ երբեք
աս կերպ քարոզութիւն մը, և գրուածք մը ոչ
կարգացրէ և ոչ լսէր ենք:

Աւստի ձեր աս կերպ գիտաւորութիւնները
և քարոզութիւնները, երբոր անոնց չեն յար-
մարի, ու անոնց պէս պտղաբեր չըլլայ նէ, ինչ
ընելու է արդեօք, կամ ինչ ընելու է:

Երեցեք մեզ, գերապատիւ Տէր, մենք աշ-
խարհական կարգէ ըլլալով, իրաւ է որ մեզի
չիտար ձեզի խրատ տալ, կամ յանդիմանել, ու
բովհետեւ Քրիստոս մեզի պատուիրէր է որ ձեզ
պատուենք, բայց միանգամ ձեր անիրաւ գործ-
քերտուգ ալ չհետեւինք: Կախյն որովհետեւ
աշխարհականաց վկայութեամբ ու ժողովրդեան
“արքանի է” ձայներով աս պաշտօնին հասած էք,
այն տհաւոր և սուրբ արարողութիւնները ձեր
վրայ կատարված ժամանակը, ըրած սոսկալի եր-
դումներովնդ ձեր վրայ առած բուն հովուա-
կան պարտքերնդ մատուցելու բերելու համար
ղեղը կը չարաւերեմք:

Մանաւորապէս կաղաչեմք որ, Պօղոս Մա-
քեալն աւ Տիմոթէոս գրած առաջին թղթին
մէջ, երբորդ գլխէն սկսեալ մինչև տասներորդ
համարը ուղղութեամբ կարդաք:

Սենք միայն նոյն գլխին մէջ հինգերորդ հա-
մարը յիշենք որ կրտէ, “Եթէ որ իւրում տանն
վերակացու չգիտիցէ ընել, զիմիդ եկեղեցւոյ
Լստուծոյ խնամակալ լինիցի”: Բաբելոն աս
կարեւոր խրատը ուղղակի ձեր վրայ յարմարը-
նեւէն ետքը: Խօսքերնուն վերջը, մենք աշխար-
հականքս կրնալին մէջ գտնուած ու յիշուած
սիրոյ և խաղաղութեան դէմ եղածները կը հեր-
քեմք և չենք ընդունիր:

Բաջին, վերջիշեալ եկեղեցականաց գործ:

Համին 1855 Սեփիէ թիւտանից եկամտից
մաքուր գումարը հասաւ 63 միլիոն 364,605 լի-
ւա սթէրլին: և ծախքը հասաւ 84 միլիոն 505
788 լիւա: Ըսել է որ 21 միլիոն 141,183 լիւա
աւելի ծախք եղեր է:

Ի պատճառս վերջին պատերազմաց ազգային
պարտքը աւելցաւ 18 միլիոն 333,927 լիւա ըս-
թէրին: Բայց յայտնէ 14 միլիոն 643,483 լի-
ւա տուրքերուն վրայ յաւելցաւ, և 32 միլիոն
927,410 լիւա սթէրլին փոխ առնուեցաւ:

Սեփիէ թիւտանից Սիւպեալ թագաւորու-
թեան մէջ 1855ին մտած բոլոր ապրանքաց ար-
ժէքը կը հասնի 143 միլիոն 850,505 լիւա սթէր-
լին: Իսկ նոյն տարւոյն մէջ գուրս ելած ապրա-
նաց արժէքը (առանց ի հաշիւ արկանելոյ օտա-
րական ապրանքները) կը հասնի 95 միլիոն 669,330
լիւայի: (Ստար երկիրներէ և գաղթականաց
երկիրներէ Նիզիդի եկած և գուրս ելած վաճա-
ռաց արժէքը 1855ին հասած է 20 միլիոն 406,
437 լիւա սթէրլին: Համին 1855 Սեփիէ թիւ-
տանից մէջ 865 առաքատաւոր նաւ և 233
շրջեւարժ նաւ շինուեցաւ: Նիզիդի վաճառա-
կանութեանը համար 17,074 առաքատաւոր նաւ
և 754 շրջեւարժ կը գործածուի: Այս նաւուց
մէջ գտնուող նաւատեսաց թիւը 168,537 հո-
գին կը հասնի: Նիզիդի փողերանոցը 1855ին կիւ-
ուեցաւ 9 միլիոն 8,663 ոսկի լիւա սթէրլին,
195,510 լիւա սթէրլին արծաթ գրամ, և 41,
091 լիւայի պղինձ գրամ: Համին 1855 Նիզիդի
բոլոր ժողովրդաց թիւը 18,786,000 հոգի էր:
Նոյն տարւոյն մէջ 635,123 հոգի ծներ է և 426
242 հոգի մեռեր է: Հունվարի 1, 1856, Նիզ-
իդի մէջ ընդհանուր 877,767 աղքատ: Կախյն
մէջ 79,887 և Իւլանտայի մէջ 73,083: Նիզ-
իդի Սիւպեալ թագաւորութեան 1855ին պիտի
գիտանալու մտօք գուրս ելող անձանց բոլոր
թիւը կը հասնի 176,807 հոգի: որոյմէ 16,966
հոգին Վերիկայ Հիւսիսային կողմը Նիզիդի ու-
նեցած երկիրները գաղին: 103,464 հոգին Սիւպ-
եալ Նահանգները գաղին և մնացեալները դէպ
ի Լատուրիա, Եւրոպայի և ուրիշ տեղ-
ուանք ճանապարհորդեցին:

— Ալեքսանդրից (Ալեքսանդր) առեւտուրը որ
ըստ օրէ ծաղկելու վրայ է, ինչպէս կը տեսնուի
հետեւեալ տեղեկութիւններէն, զորս կը կարգաւ
Լոմոն ար Պրախիլ լրագրոյն մէջ:

Համին 1854, Ալեքսանդրի մտած ապրանքաց
արժէքը 47 միլիոն ֆրանքի կը հասնէր: և գուրս

քէն ոչ երբեք գայթակղեր ենք, և ոչ չար օրի-
նակ ըլլալու բան մը տեսնէնք:

Երկրորդ. Լոմոն լուսաւորեալ ժամանակ մը
(որտեղ ամեն մարդ իր հաւատքը կը ձանձնայ),
և զրապրտութեան դէմ, ատելութիւն ցանկու-
պատճառ եղող գրուածներ բնաւ չենք ընդունիր:

Երրորդ, և ամենէն հարկաւոր, Հայք հե-
ղեփկոս են, մօլորեալ են, Քրիստոսի հօտին
գաւթէն բաժնուեր են, կուղէք իմանալ կամ
վիճել նէ, ահա ամեն գրուածներն կեցած, դա-
ւանութիւններն յայտնի, երկու կողմանէ եկեղե-
ցականներ ու ատուածաբաններ կեցած էք:
Թող բանիւ և գործով, գրով, և ընդհանուր
ժողովով, արգարութեամբ քննեցէք, խօսեցէք,
ճշմարտութիւնը յայտնեցէք: Թէ որ կուղէք
հակառակութիւններուն մէջ տեղէն վերնար:
Բայց ժողովուրդը մի խառնէք, անմեղ ժողո-
վուրդը ձեր շահուն մի ծառայեցնէք, մեզի վե-
րաբերեալ խնդիրներ չեն:

Սենք թէ հառմական և թէ Լուսաւորական
Հայ աշխարհականքս, կուղենք և կը փափագինք
այն աստուածային ճշմարիտ սէրը և խաղաղու-
թիւնը, որ մեր մէջը ունենանք: և գիշեր ցե-
րեկ սրտանց կաղթենք աւ Լստուած, որ ձեր
միտքերը հոգեւոյն սրբոյ շնորհիւ լուսաւորելով,
մարդկային նկատմունքները մեզի դի ձգած, որ
մը առաջ սա երկու եկեղեցիներուն միութիւնը
գիւրացնելու հոգ տանի և աշխատիք, որով
երկու հարկուր այսպիսի տարուելէ ի վեր եղած
սոսկալի: Գայթակղութեանց, և հոգեկորուստ
չար օրինակներուն վերջ մը տուած կը ըլլաք: Չե-
նէ, վայ, վայ աշխարհի գայթակղութեանց:

Հառմական ճշմարտաւոր ու աղաքամի Հայք:

Երան ասարանաց արժէքը 76 միլիոն ֆրանքի . որ ընդամենը կընէ 123 միլիոն ֆրանք : Իսկ 1855ին ներս մտած ասարանաց գումարը բարձրացաւ 53 միլիոն ֆրանքի և դուրս ելած ասարանաց գումարը 115 միլիոնի . որ ընդամենը կընէ 163 միլիոն ֆրանք . ըսել է որ 45 միլիոն աւելցեր է :
Համար 1854 Մէքսիկայի 2 միլիոն 106, 122 էքսպոզիթի ցորեն դուրս ելեր է . (գրեթէ 1/4 էքսպոզիթի մէկ արտէպ կընէ) . որ 22 միլիոն 853,000 ֆրանքի արժէք մը կընէրկայացընէ . իսկ 1855ին դուրս ելած ցորենին գումարը հասաւ 3 միլիոն 472,000 էքսպոզիթի , որ 60 միլիոն 245 000 ֆրանքի արժէք մը ըսել է :

Մէքսիկայի նաւահանգիստը մտնող և ան կէց դուրս ելող նաւերուն թիւը 1855ին հասաւ 4449 հատի , որոց ամենուն պարունակուած էր չափը 913,216 թանօ էր :

Մոսկուայէն սեպտեմբերի 12 ամսաթուով ըստ նոր տուածի կըրէին :

Օգոստոսի 1-ին Մէքսիկայի կայսեր թագաւորութեան գլխաւոր հանգէները խիստ փառաւորութիւն և սրբաւոր օգով կատարեցան :

Հաւատիկ օտար տէրութեանց կողմանէ եկող արտաքին կարգի գեղարանաց սմանց անուանները , որոնք ներկայ գտնուեցան այս հանգիստին :

Թուրքաստանի կողմանէ , Մէքսիկայէն փաշան :
Պաղատայ " Սուրբ Կոնստանտին :
Մոսկուայ " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :
Սանկտպետր " Սուրբ Կիւրիլ և Միքայիլ :

Թագաւորութեան բարեբաղնիկ առթիւ թուստայ մեհապառ կայսրը յայտարարութիւն մը հրատարակեց , որուն մէջ յետագայ կարգադրութիւնները և շնորհները կըկարգադրուին :

1. Օգոստոսի 1-ին և քաղաքական միտաւ մը պիտի շնորհուի և վստահ յիշատակի պիտի տրուի այն անձանց , որոնք ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցեցան իրենց պատերազմին :

2. Կայսերութեան բնակիչները 4 տարի զինուորական ծառայութեանց անցան պիտի ըլլան :

3. Գլխաւորը աւելի արգարութեամբ պիտի բաժնուի յետ աշտրիկ :

4. Սինգլ յայտոր չվճարուած տուրքերէն 24 միլիոն ռուպլի պիտի բաշխուի :

5. Օգոստոսի 1-ին կայսրը 1826 և 1831 ամաց

քաղաքական գաղափարները թողնել կըշնորհէ :
6. Կայսերութեան բոլոր հրահանգները ազատ պիտի ըլլան զօրաժողովին վերաբերեալ իրենց յատուկ տուրքէն որ կըծանրանար անոնց վրայ :

7. Օգոստոսի 1-ին կայսրը զօրաժողովին կընտրեցան և կըկրթէր և այս պատճառաւ զօրաց բանակին մէջ կըբերուէին ուր կըպարտաւորուէին ծառայել իբրեւ զինուոր , այս դաւանները կըսեմք այժմ իրենց ծնողացը պիտի յանձնուի :

Բարձրագոյն Վրան թագաւորութեան գլխաւոր անդամներէն մեծարգոյ Վրիգոր էֆէնտին Սարկոսեան , որ ժամանակէ մը 'ի վեր արքունի բժշկական գաղափարներէն լեզուի գաղափարութիւնը վրան առած է , այս օրերս Վաշինգթոնի գոյական անուանի վրայ տաճկերէն ու գաղափարներէն լեզուաւ գրքով մը շարագրեց , որ օգոստոսի 1-ին Սանկտպետր հաւանութեանը արժանի ըլլալով , տպուեցաւ : Այս աշխատանքը թագաւորութեան փոխարէն մեծարգոյ Վրիգոր էֆէնտին , օգոստոսի 1-ին Սանկտպետր հրամանաւ չորրորդ կարգի պաշտօնատար անուանեցաւ :

Վրիգոր էֆէնտին վերջին պատերազմին սկիզբէն 'ի վեր պատերազմի պաշտօնէն դուրս կընստի . ուր իր պաշտօնէն տաճկերէնի թարգմանել պատերազմի պաշտօնատան և դաշնակից բանակաց ու գեղարանատանց մէջ օտար լեզուով եղած բոլոր թղթակցութիւնները : Սախա :

Չորեքշաբթի անգղիացի զօրաւոր , որ վերադառնալէ ետք իր թուրքի զօր միտք ունին շնորհու Սեւեկիւն և Պատրիարքի մէջ , մօտեւ հասաւ 'ի Կոստանդնուպոլիս և շուտով պիտի մեկնի Զաքարիա երթալու . որովհետեւ ինչու երկու ծանապարհին զիծը քննէ : Այս բանին համար յատուկ հրամանագրիւր ոտացած է բարձրագոյն Սեւեկիւն : Այսպէս օրէն :

Վրիգոր էֆէնտին և Սեւեկիւն լրագրոյն մէջ կըկարգադրուին :

Վաստիկ գահին իբրեւ բարեխոս միջամուխ պիտի ըլլայ արգիւրդեալ համար զարտեղագիտ , որ վերահաս է Թուրքաստանի և Վաստագիտներուն մէջ : Վաստիկ գեղարան որ 'ի Կոստանդնուպոլիս , մօտեւ տը Բորքէշ (Սոթիւն , արգէն տեղէ կուծիւններ ընկալաւ և կենայեան ըստ այսմ մասին : Այս գործոյն մէջ Վաստիկ տէրութեան միջամուխ ըլլալուն պատճառները յայտնի են . քանզի այս պատերազմին կրնայ մեծ փաստեր ծագել Սալմոնիայի փառաւորութեանը , այլեւ ըստ քաղաքական մասին անանկալ հետեւութիւններ կրնայ ունենալ յիշեալ պատերազմը :

Այնպէս մօտեւ կըբերին :

Այնպիսի օմանեան նոր գեղարան Վալիմարի իշխանը արգէն քանի մը անգամ խորհրդակցութիւն ունեցաւ Պուլ կոմիտին հետ և կըսուի թէ

պատմագրութիւն անաշուու գաղափար զգայոցս ուղղագոյն լինել խոստովանեցան , 'ի նախնի հնազանդ , ժամանակագրութեանց քաղաքական մատենագրաց 'ի գիւնանցին 'ի նոսրէն արքունի ինստիտուտութեամբ 'ի լոյս ընծայեալ :

Եւ ահա անդանոր ըստ կարգի պատմի մեծին գիւնացալ քաղաքական Զայիկ թուրքական 'որ հինգերորդ ծնունդ է 'ի լոյս ' մեղհակալական լինել նախահայր : Եւ սակաւուր ինչ յետոյ քան զընդուն վաղափութեան ' սակաւաճեալ կորովեօք 'ի զիմի հարեալ մեծին բաւարարաց ամբարտաւանին ասեմ ' իբրեւ թոյլ ' արեւմտահայր ստատիկ զիմ 'ի պատերազմի և ինքնիշխան միապետել , զհայաստանեայց տէրութիւն սկիզբնաւորեալ , հզօր միանգամայն և խոհեմ կառաւար ' և աշխարհաշին իշխան ոմն անգղապական երեւելով : Եւ յետ նորա որդիք իւր և թոռանք յաջորդաբար , զհայրենի զարմանութեան հայրական անուն յիշեալու կըբերուի , զարմանաւոր հանգիսիւք փայլեալ :

Եւ 'ի յիս եւանդի ' որ թէպէտ 'ի հայրենի քաղաքականութեանց հոգւոյ յետեւալ բնականայլ 'ի նոյն սերնդոց ծնունդ եմ ' յետին ժամանակ , զնորուն իմ զմերս արմատոյն դհանդհաս 'ի հազներգալ պատմագրութիւնս ոտաւորեալ 'ի յորդորանաց հարազատ աշակերտի իմոյ հոգեծին որդւոյ ' Վրիգորի Կոստանդնուպոլիս :

այս խորհրդակցութիւնները , Սոթիւն-Սոթիւն , արաբիայի իշխանութեանց խնդրոյն կըվերաբերին : Կըհաստատեն թէ Թուրքաստանի գեղարանը ' յանուն Բարձրագոյն Վրան , մեծ աղահալութիւններ տուած է 'ի մասին այս գործոյն : Վանդի օմանեան կառավարութիւնը միշտ միանոյն կարծիք ունի Վաստիկ հետ յիշեալ երկու իշխանութեանց միաւորութեան խնդրոյն վրայոք :

Վաստիկ թագաւորութիւնը գրամանոց մը (պանթա) հաստատեալ 'ի Թուրքաստան , Պանթա թագաւորութեան , որուն նպատակը պիտի ըլլայ օգնութիւն մատուցանել այս ազատ նաւահանգիստին փառաւորութեանը և արուեստից : Բնկերութեան գրամագրութիւնը պիտի ըլլայ 10 միլիոն ֆրանքի . այսինքն 20 հազար բաժին պիտի ունենայ . իւրաքանչիւր բաժինը 500 ֆրանքի կազմեալ , որ կընէ 10 միլիոն : Այսպիսով իւրաքանչիւր բաժանորդ իւր բաժնին կէս գումարը պիտի վճարէ : Բնկերութեան տոկոսը 0/0ին 5 որոշուած է : Այս գրամանոցին կառավարութեան ժողովը 15 անդամներէ բաղկացեալ պիտի ըլլայ . որոնք պիտի ընտրեն մէկ նախագահ և մէկ նախագահի փոխարեւ : Եւստի մաքուր շահէն հարուրին 5էն մինչև 10 պահեստի գրամագրութիւն մէջ պիտի գրուի : Բնկերութեան կառավարիչները հարուրին 12 պիտի աւանդու շահէն , գործակալները հարուրին 3 և մնացեալ բաժանորդներուն պիտի բաժնուի :

Իստանբուլի Պրահիքի լրագրողը կըծանուցանէ թէ թէ հիմա Կոստանդնուպոլիս Վաստիկ զօրաց բանակին մէջ 12,000 հրեայ զինուորական կըգտնուին , որոցմէ 500էն աւելին պաշտօնատար (օֆիսի) , բժիշկ կամ զինուորական համարակալութեան գրամանոց մէջ գործակալ են :

Թուրքի լրագրողը կըծանուցանէ թէ թէ Կոստանդնուպոլիս վերահասութեան , իբրեւ յիշատակ մարտի 33ին հաստատուած հաշտութեան դաշնագրութեան , հաճեցաւ շնորհելու Վալիմարի կոմիտին թագաւորութեան մեծարգոյն ունի տուած մը աշխատանքներով , զարգարուած և օրուն վրայ 'որ' ինչ թէ Կոստանդնուպոլիս կենդանագրողը նկարագրած է : Այս բարեպատեհ առթիւ մօտեւ տը Վրիկին պաշտօնատար ևս , որ Վաղիկ գահին տեսուչն է , կարեւոր պիտի լից պատուական տուած մը (նէսէսեր) ընդունելու է :

Ռուսաստանէն գրուած նամակի մը խօսքէրուն նոյն լոյս ' զոր կապէի ՏՕԿարի լրագրողը կըհրատարակէ , իւրան ասաւ ըսուած կըզայն գործը ընդցածի պէս է : Վանդի Ռուսիային պահանջածը ուրիշ բան չէ բայց միայն փարոսին այսինքն մեծ լապտերին կանոնաւոր կերպիւ վաճառել ' որ խիստ կարեւոր բան մըն է նաւարկութեան համար , ապահովել այնպիսի եղանակաւ որ ամեն ազգաց ընդհանուր օգտիւր արգելք մը չըլլայ :

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Որք զհայրենի քաղաքութեանց հանգիսից զվարդութեան ' իրեն 'ի ներքս 'ի հոգւոյն վառեալ յօժարակամութեան , յոտակութեամբ 'ի լոյս ընծայեցին յազգայնոց կարեւոր ծանօթութիւն անցից անցից 'ի վեհեմ մեղե դերաւոր , 'ի պատի իւրեանց ազգասէրն ջանաւորութեան զնշտագով ներքուցին տարեալ ըզյաղմանակ : Եւստ մեղ երկրորդաբար արիւնքի տակն տեսարանօք ասալնորդ զգոն հանգիսացեալ զմերումն տոհմային ազգասիրութեան զարմատ և զանցան վաղեմական առանց հիւսուածոյ բանիցն կեղծեաց հաւատարմ հիմամբ ճշգրտագրանցին :

Եւ 'ի նոստ երջանիկ մերս քերթողահայր Սոթիւն խորհրդոյն ' յետ գիւտի գրոց հայտոյն մեր սկիզբնական բարբառոյ ' ստուգագոյն ևս կարգաւ 'ի համապալ կերպարան կենդանագրող պատկերի ճիշտ և հաւատարմ իմն համառօտեաց զմերոցս նախահայր զննագրանութիւն 'ի ըստուգադիր գրոցն Սարկոսեայ : Եւ այնքան կարգաւորագոյն միջոցի որք ըզգալմալեզու հրմտութեան յանձին զբանքարն ոտացեալ շնորհաց ' զայլոց ևս ազգաց դառնին սկիզբնաւորութեան 'ի հասու քննութիւն զվստման մատուցին , քան ' զամենայն ազգաց զնախակիցն ծագման

որոյ եւանդեան վառումն առ հայրենի ազգին պայծառութիւն ջանացայտ է և արծարծուն : Այլ 'ի բեղմնաւոր ծնունդ բանաստեղծական հոգւոյն ինչ արգեօք , և ոչ բնական , 'ի բաց տար :

Եւ զիւն ապա յանգիստութեանս յառաջմատուց . հայրենասիրութեան կայծ և յիս փոքու իմն նշողիւք փայլակնաւոր ' ընդ մանրով զարգանց անթեղեալ ' յորդորանօք նորին հարաւառութեան օգուց իբրեւ մեղմաշունչ ինչ քաղցրիկ հողմով յարծարծումն զարթուցեալ մատուց աշխատիլ : ոչ որպէս արժան է գիւնացական երգոց կայծակնից բոցափայլութեան . այլ որքան կարեւրն էր ինձ , չունելով իսկ և տեսութիւն անգամ ' նախնի հազներգութեանց մերոց կամ օտար ազգաց յայս վաստակ յարացոյց , և ոչ և ո 'ի նոյն պիտանեգոյն գաղափար հնախօս մատենան :

Վաղ ներդրումիս օգուով հանգիսիւ ազգեմ , զննութեանց , գիտելով թէ սիրան է արից մեծ ծագուցիլ , և յօհանաբանեալն բերանոյ բաղմանուր ինչ զուգեղաւ լոմայատուն քան զբաղմարկան 'ի գանձանակն : Տուրքն յաւելորդաց ' չեն շատամատուց : Յայս իսկ և չէ ինչ ինձ փոթեբերէք . Օյլիմ ընթերցի արգեօք , թէ Վրիստաբոս : Սոթիկ ' խոստովանութիւն դանձնե , վարսպան է 'ի կղախ պարսաւաբաց , թէ իցեն յուշ :

